

บทที่ ๓ อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

นับแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญที่มีมาทุกฉบับได้กำหนดรูปแบบการปกครองในระบบรัฐสภา โดยมีหลักสำคัญในการปกครองว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล

รัฐสภา เป็นสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย หลักสำคัญของการปกครองดังกล่าว แบ่งอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ

๑. อำนาจนิติบัญญัติ หรือ อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับ รัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนี้
๒. อำนาจบริหาร หรือ อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย คณะรัฐมนตรี เป็นผู้ใช้อำนาจนี้
๓. อำนาจตุลาการ หรือ อำนาจในการพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจนี้

อำนาจทั้งสามจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่จะสัมพันธ์กันในลักษณะใด มากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนั้น ๆ ในอันที่จะกำหนดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมืองที่ได้ผันแปรเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย

๑. รัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๗ ได้บัญญัติให้รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๕๐๐ คน

- สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน ๓๕๐ คน โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน

- สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง จำนวน ๑๕๐ คน ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละ ๔ ปี นับแต่วันเลือกตั้ง

การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดพึงมี และการแบ่งเขตเลือกตั้งให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๓๕๐ คน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน โดยประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง โดยจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร มีจำนวนทั้งสิ้น ๖๖,๑๘๘,๕๐๓ คน ดังนั้นเมื่อนำมาคิดคำนวณจะได้จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย ๑๘๙,๑๑๐ คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้รับสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในมาตรา ๙๗ กล่าวคือ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง

(๓) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาในระยะเวลาก่อนเก้าสิบวันดังกล่าวให้ลดลงเหลือสามสิบวัน

(๔) ผู้รับสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย

(ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

(ข) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

(ค) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีการศึกษา

(ง) เคยรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ หรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี

การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๙๑ และให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาตรา ๑๒๘ - ๑๒๙ โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

(๑) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยหาร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร

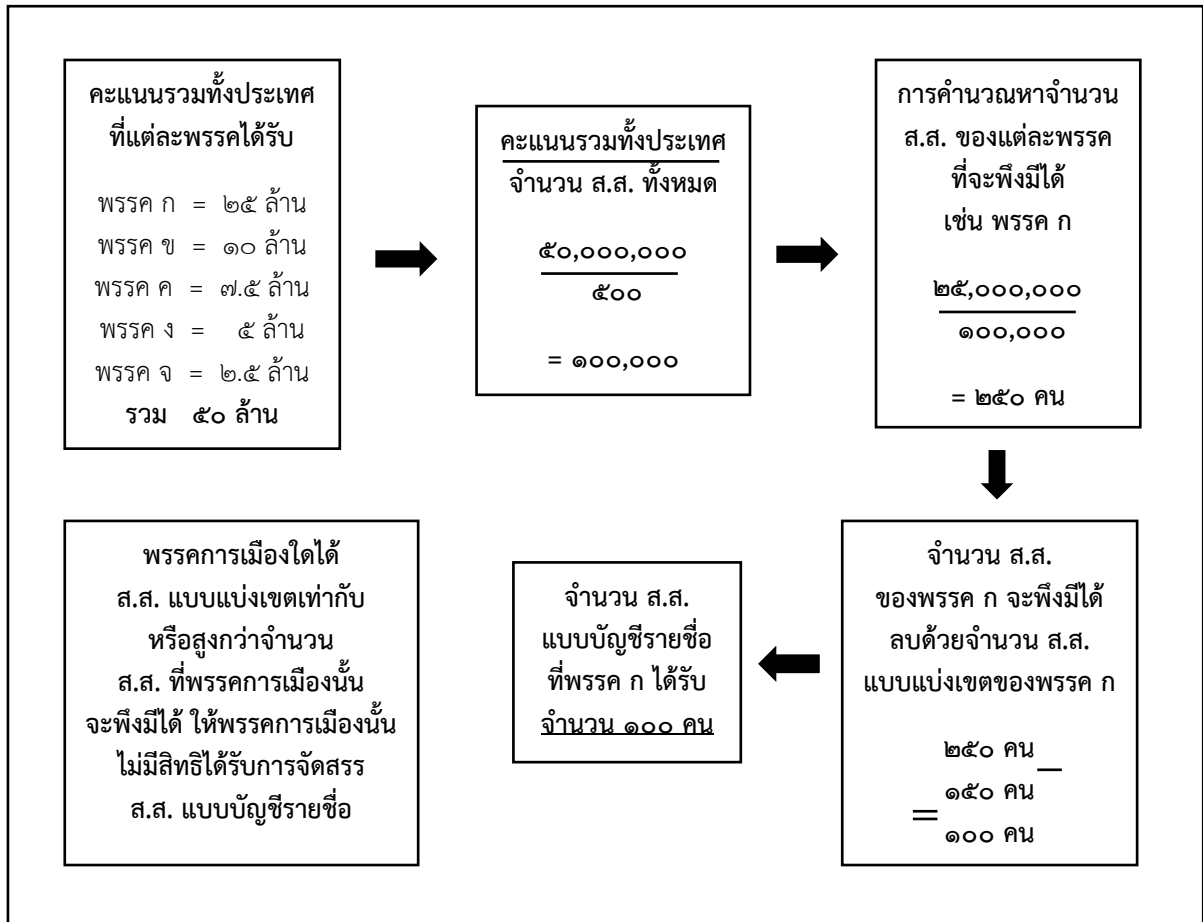
(๒) นำผลลัพธ์ตาม (๑) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขต จำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นพึงจะมีได้

(๓) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (๒) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

(๔) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

(๕) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้ว ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ตัวอย่างการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

ในส่วนของคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ในมาตรา ๙๕ ดังนี้

(๑) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติต้องได้สัญชาติไทยมาแล้ว ไม่น้อยกว่าห้าปี

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร จะขอลงทะเบียน เพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่และตามวันเวลา วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

และมาตรา ๙๖ ได้กำหนดให้บุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

(๑) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

(๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

(๔) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งและมีได้แจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือแจ้งเหตุที่ไม่อาจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วแต่เหตุนั้นมิใช่เหตุอันควร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๓๕ กำหนดให้ผู้นั้นถูกจำกัดสิทธิ ดังนี้

(๑) ยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๒) สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมัครรับเป็นสมาชิกวุฒิสภา

(๓) สมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

(๔) ดำรงตำแหน่งข้าราชการการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการการเมือง และข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการรัฐสภา

(๕) ดำรงตำแหน่งรองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยเลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น ประธานที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น ที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น หรือคณะที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจำกัดสิทธิดังกล่าวให้มีกำหนดเวลาครั้งละสองปีนับแต่วันเลือกตั้งครั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และหากในการเลือกตั้งครั้งต่อไปผู้นั้นไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอีกให้นับเวลาการจำกัดสิทธิครั้งหลังนี้โดยนับจากวันที่มิได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งใหม่ หากกำหนดเวลาการจำกัดสิทธิครั้งก่อนยังเหลืออยู่เท่าใดให้กำหนดเวลาการจำกัดสิทธินั้นสิ้นสุดลง

วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๒๐๐ คน

ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคมในแต่ละกลุ่ม โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑ ได้กำหนดจำนวนกลุ่มอาชีพ ดังนี้

(๑) กลุ่มการบริหารราชการแผ่นดินและความมั่นคง ได้แก่ ผู้เคยเป็นราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๒) กลุ่มกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ผู้เป็นหรือเคยเป็นผู้พิพากษา ตุลาการ อัยการ ตำรวจ ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๓) กลุ่มการศึกษา ได้แก่ ผู้เป็นหรือเคยเป็นครู อาจารย์ นักวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๔) กลุ่มการสาธารณสุข ได้แก่ ผู้เป็นหรือเคยเป็นแพทย์ทุกประเภท เทคนิคการแพทย์ สาธารณสุข พยาบาล เภสัชกร หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๕) กลุ่มอาชีพทำนา ปลุกพืชล้มลุก หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๖) กลุ่มอาชีพทำสวน ป่าไม้ ปศุสัตว์ ประมง หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๗) กลุ่มพนักงานหรือลูกจ้างของบุคคลซึ่งมิใช่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้ใช้แรงงาน หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๘) กลุ่มผู้ประกอบอาชีพด้านสิ่งแวดล้อม ผังเมือง อสังหาริมทรัพย์และสาธารณสุขโรค ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

(๙) กลุ่มผู้ประกอบกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน

- (๑๐) กลุ่มผู้ประกอบการอื่นนอกจากกิจการตาม (๙)
- (๑๑) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจหรืออาชีพด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการกิจการหรือพนักงานโรงแรม หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๒) กลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรม หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๓) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร การพัฒนานวัตกรรม หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๔) กลุ่มสตรี
- (๑๕) กลุ่มผู้สูงอายุ คนพิการหรือทุพพลภาพ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มอัตลักษณ์อื่น หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๖) กลุ่มศิลปะ วัฒนธรรม ดนตรี การแสดงและบันเทิง นักกีฬา หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๗) กลุ่มประชาสังคม กลุ่มองค์กรสาธารณประโยชน์ หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๘) กลุ่มสื่อสารมวลชน ผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๑๙) กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพ ผู้ประกอบอิสระ หรืออื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน
- (๒๐) กลุ่มอื่น ๆ

และมาตรา ๑๓ ได้กำหนดให้ผู้สมัครต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

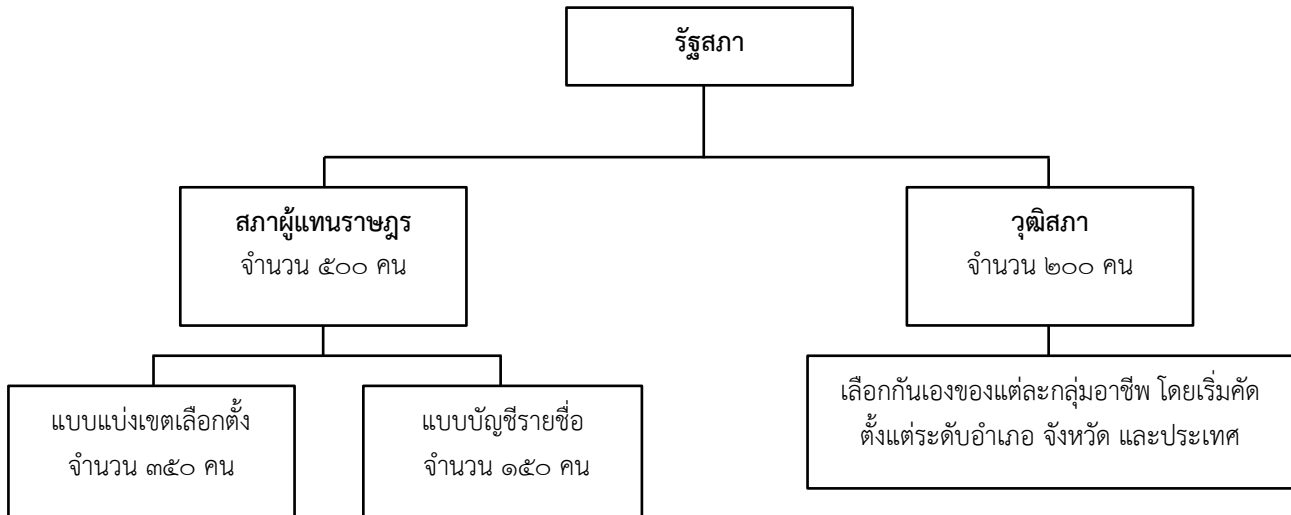
- (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีในวันสมัครรับเลือก
- (๓) มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี
- (๔) ผู้สมัครต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ด้วย
 - (ก) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในอำเภอที่สมัครรับเลือก
 - (ข) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในอำเภอที่สมัครรับเลือกมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีนับถึงวันสมัครรับเลือก
 - (ค) ทำงานอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือกมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีนับถึงวันสมัครรับเลือก
 - (ง) เคยทำงานหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณีเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี
 - (จ) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในอำเภอที่สมัครรับเลือกเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

โดยอายุของวุฒิสภามีกำหนดคราวละ ๕ ปี นับแต่วันประกาศผลการเลือก

ในวาระเริ่มแรก ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิก จำนวน ๒๕๐ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ถวายคำแนะนำ โดยในการสรรหาและแต่งตั้งให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๖๙ สรุปได้ดังนี้

- (ก) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ดำเนินการจัดให้กลุ่มอาชีพเลือกกันเอง จำนวน ๒๐๐ คน
- (ข) คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ในอันจะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาและการปฏิรูปประเทศ จำนวนไม่เกิน ๔๐๐ คน

(ค) ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติคัดเลือกผู้ได้รับเลือกตาม (ก) ให้ได้จำนวน ๕๐ คน และคัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อที่ได้รับการสรรหาตาม (ข) ให้ได้จำนวน ๑๙๕ คน และรวมกับผู้ดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

๒. อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

รัฐสภาเป็นองค์กรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ มีสมาชิกรัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เป็นผู้ดำเนินการภายในขอบเขตและวิธีการที่รัฐธรรมนูญกำหนด และตามข้อบังคับการประชุมสภาที่ได้บัญญัติไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาพอสรุปได้ ดังนี้

๑. การตรากฎหมาย หรือการออกกฎหมายมาบังคับใช้ในปกครองหรือบริหารประเทศ เช่น

- การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
- การตราพระราชบัญญัติ
- การให้ความเห็นชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
- การควบคุมการตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
- การตราพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ
- การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด

๒. การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการควบคุมการบริหารประเทศของฝ่ายบริหาร

(คณะรัฐมนตรี) เช่น

- การตั้งกระทู้ถาม
- การเปิดอภิปรายทั่วไป
- การตั้งคณะกรรมการ

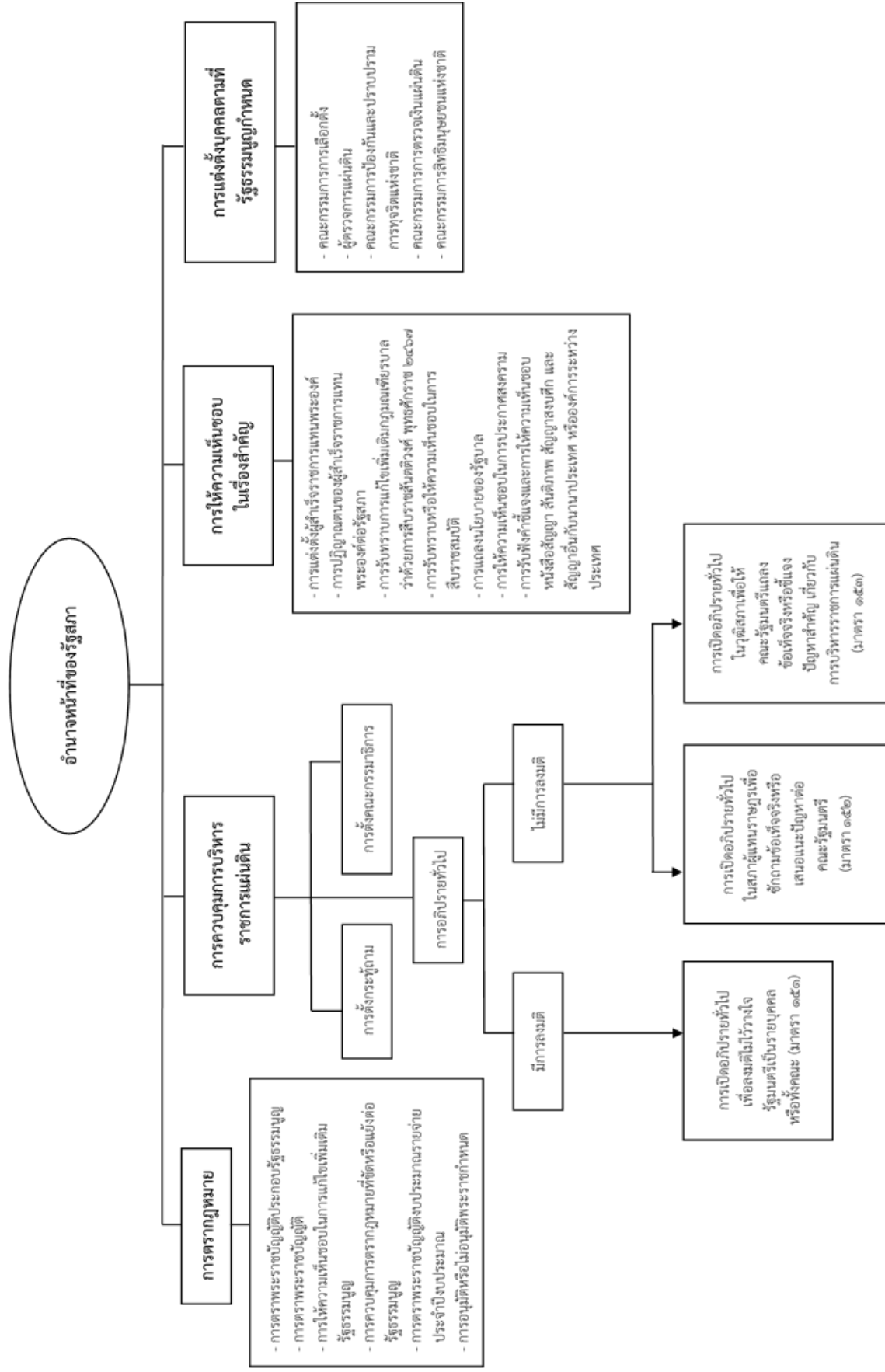
๓. การให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ เช่น

- การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภา

- การรับทราบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายระเบียบว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๖๗
- การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติ
- การแถลงนโยบายของรัฐบาล
- การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม
- การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา สันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ

๔. การเสนอแนะแต่งตั้งบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑ อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย

อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย หมายถึง อำนาจในการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับพลเมืองของประเทศ ถือเป็นอำนาจหน้าที่หลักของรัฐสภา เช่น การร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และการร่างพระราชบัญญัติ จะตรากฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา และเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยหรือถือเสมือนว่าได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป

การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเป็นกรอบในการดำเนินการ กฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้เป็นหลักการหรือแม่บทสำคัญ จะต้องตราขึ้นมาจากเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะแสดงออกและให้ความยินยอมในการนำกฎหมายนั้น ๆ ออกใช้บังคับ อาทิเช่น

- การตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
- การตราพระราชบัญญัติ
- การให้ความเห็นชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
- การควบคุมการตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ
- การตราพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ
- การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด

กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

การตราพระราชบัญญัติ คือ กระบวนการหรือขั้นตอนในการเสนอหรือพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจนมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมาย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ผู้มีสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๑๓๓ ได้แก่

- คณะรัฐมนตรี
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน
- ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน เข้าชื่อกันเพื่อเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

กระบวนการตรากฎหมาย

วาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ

ในวาระที่ ๑ จะเป็นการพิจารณาว่าจะรับหลักการแห่งร่างกฎหมายนั้นหรือไม่ โดยให้ผู้เสนอร่างกฎหมายอภิปรายชี้แจงหลักการและเหตุผลต่อสภาผู้แทนราษฎร กรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่รับผิดชอบร่างพระราชบัญญัติจะเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติในนามคณะรัฐมนตรี จากนั้นจึงเปิดให้มีการอภิปรายคัดค้านหรือสนับสนุนโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อการอภิปรายสิ้นสุดแล้วที่ประชุมจะลงมติว่าจะรับหลักการแห่งร่างกฎหมายฉบับนั้นหรือไม่ ถ้าที่ประชุมมีมติรับหลักการก็จะเข้าสู่การพิจารณาในวาระที่ ๒ แต่ถ้าไม่รับหลักการ ร่างกฎหมายนั้นก็จะเป็นอันตกไป

วาระที่ ๒ ขั้นการพิจารณาโดยคณะกรรมการธิการและการพิจารณารายมาตรา

การพิจารณาในวาระที่ ๒ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ขั้นตอน คือ การพิจารณาของคณะกรรมการธิการ และการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากที่คณะกรรมการธิการพิจารณาเสร็จแล้ว

ในขั้นตอนแรก คือการพิจารณาโดยคณะกรรมการธิการ โดยมากจะเป็นคณะกรรมการธิการวิสามัญ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและบุคคลภายนอกก็ได้ กรรมการธิการแต่ละคนอาจเพิ่มมาตราขึ้นใหม่ หรือตัดทอนหรือแก้ไขมาตราเดิมได้ แต่ต้องไม่ขัดกับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินั้น หากที่ประชุมคณะกรรมการธิการนั้นเห็นด้วยก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมไปตามนั้น แต่ถ้าคณะกรรมการธิการส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และกรรมการผู้ยืนยันที่จะขอเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติม กรรมการผู้ยืนยันก็มีสิทธิ “ขอสงวนความเห็น” ของตนไว้เพื่ออภิปรายในที่ประชุมสภาให้ที่ประชุมเป็นผู้ชี้ขาด เมื่อคณะกรรมการธิการได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นโดยแสดงร่างเดิมและร่างที่แก้ไขเพิ่มเติม พร้อมทั้งรายงานต่อประธานสภา

ขั้นตอนที่สอง คือการพิจารณารายมาตราในที่ประชุมใหญ่ ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรจะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นอีกครั้ง ในการพิจารณานี้จะเป็นการพิจารณารายมาตราไปจนจบ ถ้ามีมาตราใดแก้ไขเพิ่มเติม หรือมีผู้สงวนคำแปรญัตติ หรือกรรมการธิการสงวนความเห็นไว้ ก็จะหยุดการพิจารณาไว้ก่อนและเปิดโอกาสให้สมาชิกได้อภิปรายเฉพาะในมาตรานั้น ๆ เท่านั้น หลังจากนั้นสภาจะพิจารณาทั้งร่างเป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่ง

วาระที่ ๓ ขั้นลงมติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างกฎหมาย

ในขั้นตอนนี้ที่ประชุมสภาจะลงมติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างกฎหมาย โดยจะไม่มีอภิปรายใด ๆ อีก หากลงมติเห็นชอบก็จะส่งให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป แต่ถ้าผลการลงมติไม่เห็นชอบร่างกฎหมายก็จะตกไป

ในลำดับถัดมา สภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา วุฒิสภามีหน้าที่พิจารณากลับกรองร่างกฎหมายอย่างละเอียดรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวุฒิสภาได้รับร่างนั้นแล้วก็จะดำเนินการโดยการพิจารณาเป็น ๓ วาระเช่นเดียวกับการพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่ วาระที่ ๑ ขั้นพิจารณารับหลักการ วาระที่ ๒ ขั้นการพิจารณาโดยคณะกรรมการธิการที่วุฒิสภาตั้งหรือคณะกรรมการเต็มสภา (พิจารณารายมาตรา) วาระที่ ๓ ขั้นลงมติ โดยที่วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมาให้เสร็จภายใน ๖๐ วัน แต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการเงินต้องพิจารณาให้เสร็จภายใน ๓๐ วัน เว้นแต่วุฒิสภาได้ลงมติขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกิน ๓๐ วัน ถ้าวุฒิสภาพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนดเวลา ให้ถือร่างพระราชบัญญัตินั้นผ่านความเห็นชอบของวุฒิสภา

ผลการลงมติในวาระที่ ๓ ของวุฒิสภามี ๓ กรณีดังนี้

๑. ในกรณีที่เห็นชอบโดยไม่มีการแก้ไข ให้ถือได้ว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย

๒. ในกรณีที่ไม่เห็นชอบ ต้องยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน แล้วส่งร่างคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร จนกระทั่งครบ ๑๘๐ วัน สภาผู้แทนราษฎรจึงจะสามารถนำกลับมาพิจารณาอีกครั้ง

๓. ในกรณีที่วุฒิสภาให้มีการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ วุฒิสภาต้องส่งร่างกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นกลับไปยังสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรรับทราบและเห็นชอบด้วยก็ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ได้ทันที แต่ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบ ให้ทั้งสองสภาตั้งบุคคลที่มีจำนวนเท่ากันขึ้นเป็น “คณะกรรมการร่วมกัน” เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นอีกครั้ง โดยต้องรายงานและเสนอร่างกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้วต่อทั้งสองสภา ถ้าสภาทั้งสองเห็นชอบด้วยนายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ได้ทันที แต่ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ให้ยับยั้งร่างนั้นไว้ก่อน

ขั้นตอนสุดท้าย คือ กระบวนการลงพระปรมาภิไธยโดยพระมหากษัตริย์ นายกรัฐมนตรี จะต้องนำขึ้นทูลเกล้าฯ ภายใน ๒๐ วัน หลังจากที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา หากพระมหากษัตริย์ ทรงเห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและมีผลบังคับใช้ หากพระมหากษัตริย์ ทรงไม่เห็นชอบและทรงใช้อำนาจยับยั้ง ร่างพระราชบัญญัตินั้นจะถูกส่งคืนมายังรัฐสภาโดยไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย หรืออาจทรงเก็บร่างนั้นไว้โดยไม่พระราชทานคืนมายังรัฐสภาจนล่วงพ้นเวลา ๙๐ วัน ในกรณีนี้รัฐสภาจะต้อง ประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ อีกครั้งหนึ่ง หากพระมหากษัตริย์ มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยและทรงพระราชทานคืนมาภายใน ๓๐ วัน ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

๒.๒ อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน หมายถึง การสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของคณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายบริหารด้วยวิธีการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ คือ การตั้งกระทู้ถาม การตั้งกรรมาธิการ การขอเปิดอภิปรายทั่วไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑ การตั้งกระทู้ถาม

การตั้งกระทู้ถาม คือ คำถามที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภที่ตั้งถามรัฐมนตรีในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของรัฐมนตรี ซึ่งส่วนใหญ่จะถามเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐมนตรีนั้น

(๒) คำถามเกี่ยวกับนโยบายการบริหารของรัฐมนตรี ซึ่งเป็นคำถามที่สมาชิกตั้งขึ้นเมื่อเห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลไม่เป็นไปตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภา หรือดำเนินการบริหารงานผิดพลาดไม่ตรงตามนโยบาย

การตั้งกระทู้ถาม มี ๒ ประเภท

(๑) กระทู้ถามสด โดยสมาชิกแต่ละคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามได้ครั้งละหนึ่งกระทู้ ในวันประชุม โดยระบุชื่อเรื่องที่จะถาม พร้อมระบุวัตถุประสงค์ว่าจะถามนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีผู้ใด

กระทู้ถามสดต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- เป็นเรื่องสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชน
- เป็นเรื่องที่กระทบถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน
- เป็นเรื่องเร่งด่วน

(๒) กระทู้ถามทั่วไป จะต้องเสนอล่วงหน้าเป็นหนังสือยื่นต่อประธานสภา โดยมีข้อความ เป็นคำถามในข้อเท็จจริงหรือนโยบาย

๒.๒.๒ การตั้งคณะกรรมาธิการ

คณะกรรมาธิการ คือ คณะบุคคลที่สภาแต่งตั้งขึ้นเพื่อให้กระทำการพิจารณา สอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา แล้วรายงานต่อสภา หรือแบ่งเบาภารกิจของสภา

ความสำคัญและประโยชน์ของคณะกรรมการธิการ

คณะกรรมการธิการ ถือเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการดำเนินงานของรัฐสภา เนื่องจากรัฐสภา มีอำนาจและหน้าที่กว้างขวางและครอบคลุมกิจการทุกด้านของประเทศ สภาจึงจำเป็นต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

(๑) ทำให้ช่วยแบ่งเบาภารกิจของสภา เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ และภารกิจของสภาได้เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าจากการเพิ่มจำนวนคณะกรรมการขึ้นเรื่อย ๆ

(๒) ทำให้ได้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มาช่วยทำงานในกิจการของสภาให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

(๓) ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

(๔) ทำให้สามารถติดตามผลการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) ทำให้ช่วยผสมผสานความคิดเห็นที่แตกต่างของสมาชิกสภาให้ได้ข้อยุติและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

ประเภทของคณะกรรมการ มี ๔ ประเภท

๑. คณะกรรมการสามัญ หมายถึง คณะกรรมการที่สภาแต่งตั้งเป็นการถาวรตลอดครบบอายุของสภา จากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกสภานั้น โดยมิจำนวนและคณะตามความจำเป็นในกิจการของสภานั้น ๆ

๒. คณะกรรมการวิสามัญ หมายถึง คณะกรรมการที่สภาแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น มีจำนวนตามที่ที่ประชุมกำหนด การตั้งคณะกรรมการประเภทนี้มักจะเป็นกรณีที่เป็นเรื่องคาบเกี่ยวความรับผิดชอบของคณะกรรมการสามัญหลายคน หรือเป็นเรื่องที่ต้องการความรู้ความเชี่ยวชาญจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสภา เมื่อภารกิจเสร็จสิ้น คณะกรรมการวิสามัญจะสลายตัวสิ้นสภาพไป

๓. คณะกรรมการร่วมกัน หมายถึง คณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา โดยมีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด คณะกรรมการนี้จะตั้งขึ้นในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในเรื่องร่างพระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่ง

๔. คณะกรรมการเต็มสภา หมายถึง คณะกรรมการที่ประกอบด้วยสมาชิกสภาทุกคนที่ทำหน้าที่พิจารณารายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติภายหลังจากที่ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ผ่านการเห็นชอบของสภาในวาระแรกแล้ว แต่เนื่องจากมีความจำเป็นเร่งด่วนหรือเป็นกรณีที่ไม่มีความสลับซับซ้อน สภาจึงอาจมีมติให้พิจารณารวดเดียวเป็น ๓ วาระได้ โดยให้สมาชิกทุกคนในที่ประชุมประกอบเป็นกรรมการ

การดำเนินงานของคณะกรรมการธิการ

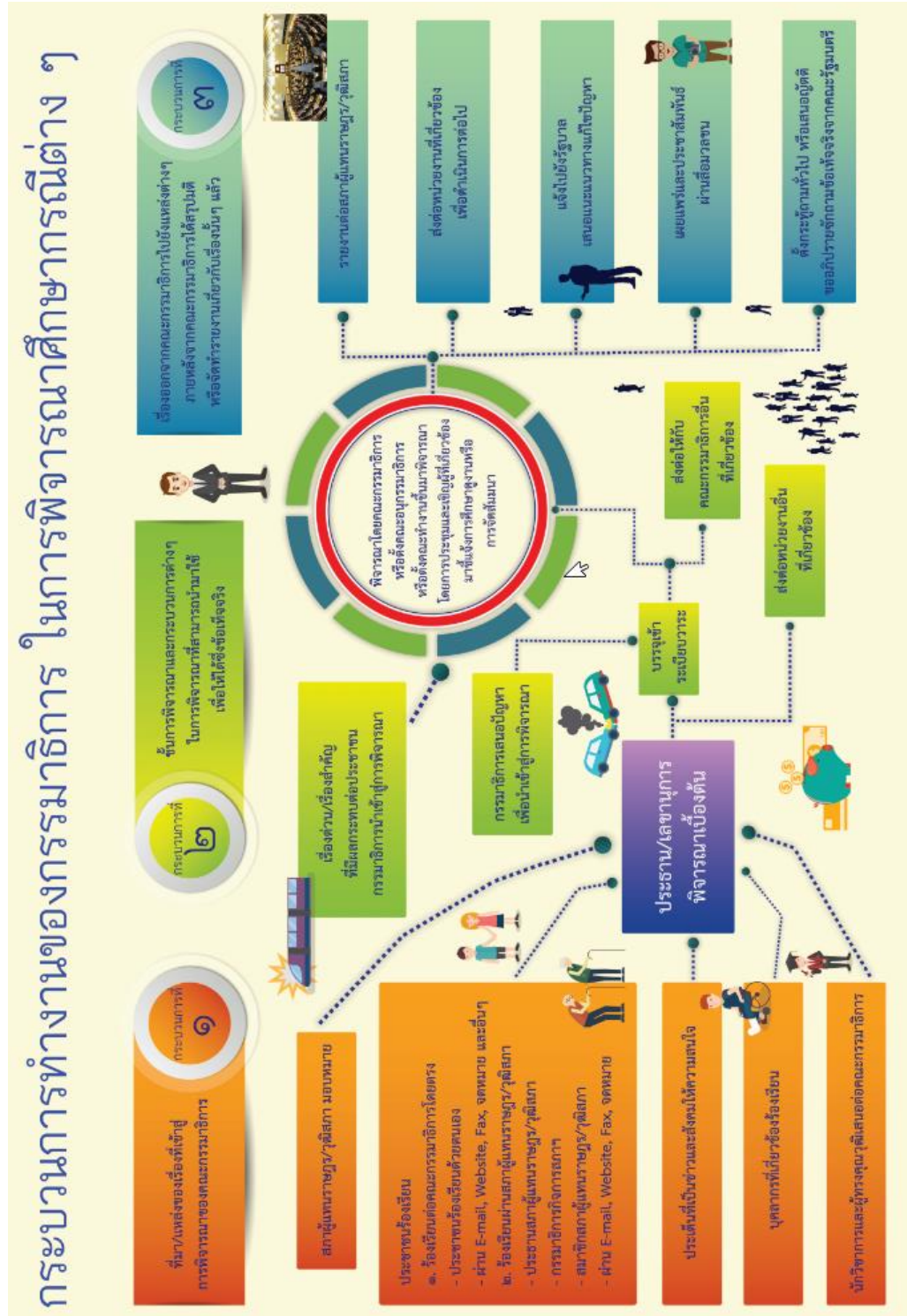
ในการดำเนินงานของคณะกรรมการธิการเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือกระทำกิจการ พิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใด ๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา อาจแบ่งการดำเนินงาน ออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การประชุม และการดำเนินกิจการอื่น ๆ

๑. การประชุม

การประชุมของคณะกรรมการธิการจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และข้อบังคับการประชุมของสภาที่ได้กำหนดไว้ และมีข้อควรจะต้องพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ

๒. การดำเนินกิจการอื่นๆ

การดำเนินกิจการอื่น ๆ ของคณะกรรมการก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคณะกรรมการ ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล ข้อเท็จจริงและรายละเอียดอื่น ๆ อันจะใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการและเป็นส่วนหนึ่งในเหตุและผลที่จะนำเสนอในรายงาน เพื่อสภาพิจารณาต่อไป การดำเนินกิจการอื่น ๆ ของคณะกรรมการ อาทิ การจัดสัมมนา การเดินทางไปประชุม พิจารณาศึกษาและดูสภาพข้อเท็จจริง ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องและความเดือดร้อนของประชาชน การเดินทางไปศึกษาดูงานในต่างจังหวัดและต่างประเทศ เป็นต้น

๒.๒.๓ การเปิดอภิปรายทั่วไป

การเปิดอภิปรายทั่วไปเป็นวิธีการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินอย่างหนึ่งที่สำคัญและมีประสิทธิภาพมาก เพราะเป็นเครื่องมือเหนียวรั้งและถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้อยู่ในภาวะสมดุลได้ มีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติ ได้แก่

- การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล หรือทั้งคณะ

เมื่อการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีสิ้นสุดลง โดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นนี้มิให้กระทำในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง และมติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

(๒) การเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ ได้แก่

- การเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภามีสิทธิเข้าเรื่องขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน

- การเปิดอภิปรายทั่วไปในสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักถามข้อเท็จจริงหรือเสนอแนะปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี

๒.๓ อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบเรื่องสำคัญ

อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้รัฐสภามีอำนาจในการพิจารณาให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ ๆ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประเทศชาติในกรณีต่าง ๆ ในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ดังนี้

- การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภา
- ๒๔๖๗
- การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติ
- การแถลงนโยบายของรัฐบาล
- การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม
- การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญา สันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศ

๒.๔ อำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะแต่งตั้งบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบและการพิจารณาเลือกบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา อาทิเช่น

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สรุป

รัฐสภา เป็นสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอำนาจให้เป็นผู้ออกกฎหมายสำหรับการปกครองและการบริหารประเทศ เรียกว่า “อำนาจนิติบัญญัติ” ซึ่งเป็นหนึ่งในสามสถาบันของอำนาจอธิปไตยที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งอำนาจทั้งสามประการนี้ในรัฐธรรมนูญของไทยได้มีการแบ่งแยกอำนาจออกจากกันอย่างไม่เด็ดขาด คือ มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยทั่วไปอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหารมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ส่วนอำนาจตุลาการนั้น จะมีความเป็นอิสระมากที่สุด โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีอิสระในการพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่าอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา มีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญตามรัฐธรรมนูญ โดยเป็นผู้ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในการปกครองประเทศ แต่ฝ่ายบริหารก็มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติแต่ต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาก่อนเสมอ และอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน อาทิเช่น การตั้งกระทู้ถามโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหาร รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญ อาทิเช่น การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงคราม แม้รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจฝ่ายบริหารในการประกาศสงครามกับประเทศอื่นได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เป็นต้น ซึ่งที่กล่าวมานั้นแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร ที่มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

นับเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ให้อำนาจทั้งสามฝ่ายมีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้อำนาจเกินขอบเขต จนอาจทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน โดยหลักการปกครองในระบบรัฐสภานั้น คือ “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย” ภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ซึ่งประชาชนทุกคนต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๐

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ระบบงานรัฐสภา ๒๕๕๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒ . กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖.

กลุ่มงานผลิตเอกสาร สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. อำนาจหน้าที่ของรัฐสภา ๒๕๕๕. พิมพ์ครั้งที่ ๓ . กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕.

กลุ่มงานสารนิเทศ สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. คู่มือนำชมรัฐสภา. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๙.

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง: จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะมี และจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด

จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/๒๕๖๒/A/๐๑๐/T_๐๐๐๒.PDF
คณะกรรมการการเลือกตั้ง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑. สืบค้น ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_๒๐๑๘๐๙๑๓๑๕๕๕๒๒.pdf
คณะกรรมการการเลือกตั้ง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑. สืบค้น ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_๒๐๑๘๐๙๑๓๑๕๕๖๑๓.pdf
สถาบันพระปกเกล้า. กระบวนการนิติบัญญัติไทย. สืบค้น ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

จาก <http://thailawwatch.org/legislation-in-thailand/>.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักประชาสัมพันธ์. คณะกรรมาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๑.